

به نام خدا

• خلاصه مطلب درس ۲ منطق { لفظ و معنا }

اشتراک لفظ:

بعضی از کلمات پس از راهی شدن از دهان معنای مختلفی را در ذهن ما تداعی می کنند. به عنوان نمونه کلمه ساعت را در نظر بگیرید. این کلمه به تنهایی می تواند این معانی را تداعی کند (۱) ساعت مچی (وسیله) (۲) واحد زمان و اگر من به شما بگویم از قم تا بندرعباس را یک ساعتی رفته ام دروغ

نگفته ام! چرا؟

گاه چند معنای متعدد به کمک یک لفظ واحد بیان می شود مانند شیر. به این کلمات مشترک لفظی می گویند. اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند باعث بروز مغالطه اشتراک لفظ می شود. برخلاف اشتراک لفظ گاهی چند لفظ متفاوت یک معنای واحد دارند که به آنها الفاظ مترادف می گویند.

تمرین (صفحه ۱۴ کتاب درسی)

۱- زیر الفاظ مشترک خط بکشید و معانی مختلف آنها را بیان کنید:

* امشب صدای تیشه از بیستون نیامد شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد

خواب شیرین: آب خوش، خوابی که شیرین می بیند.

* علی کاری است. کاری غذا را خوشمزه می کند؛ پس علی غذا را خوشمزه می کند.

کاری: فعال و کوشا، نوعی ادویه

۲- معنای واژه های زیر را مشخص کنید:

شما نمی توانید وارد بخش مراقبت های ویژه بشوید. نمی توانید: اجازه ندارید، ما جلوی شما را می گیریم.

چون رانندگی بلد نیستی، نمی توانی ماشین را داخل پارکینگ بیاوری. نمی توانی: بلد نیستی (مهارت نداری)، قادر به انجام صحیح این کار نیستید.

پیر شده ای و دیگر نمی توانی این سنگ را بلند کنی. نمی توانی: قدرت نداری، نیروی لازم را نداری.

نحوه دلالت لفظ بر معنا:

گاهی الفاظی را به کار می‌بریم که نباید در ذهن مخاطب به معنای دقیق آن لفظ نقش ببندد یا به قولی مقصود و منظور معنای دقیق آن واژه نیست. برای مثال یک شخص با آمدن سیل میگوید کشور نابود گشته! در حالی که میدانیم منظور از واژه کشور نه به معنای کامل آن که به معنای بخشی از آن است. اینگونه موارد در ۳ بخش تقسیم شده است: (۱) مطابقی (۲) تضمینی (۳) التزامی

(۱) **مطابقی**: به دلالت لفظ بر معنا که مطابق با معنای اصلی لفظ است دلالت مطابقی گفته می‌شود.

(۲) **تضمینی**: به دلالت لفظ بر معنا که متضمن بخشی از معنای اصلی لفظ است دلالت تضمینی گفته می‌شود.

(۳) **التزامی**: به دلالت لفظ بر معنا که بر لازمه یک شی دلالت می‌کند دلالت التزامی گفته می‌شود.

برای مثال

(۱) مطابقی: **خانه ای** خریدم. (۲) تضمینی: **خانه** را رنگ کردم. (۳) التزامی: **خانه ام** را دزد برد.

به کار بردن دلالت مطابقی به جای تضمینی و التزامی به خطایی منتهی می‌شود که آن را مغالطه توسل به معنای ظاهری می‌نامند.

تمرین (صفحه ۱۶ کتاب درسی)

نوع دلالت لفظ بر معنا را در عبارات زیر تعیین کنید:

* تند ورق نزن، کتابم را پاره کردی! صفحات کتابم (دلالت تضمن)

* فلانی شیر است. شجاع (دلالت التزامی)

* کتابم را گم کردم. کل کتاب را گم کرده است (دلالت مطابقی)

* ماشینم خراب شد. بخشی از ماشین (مثلاً موتور آن یا بدنه آن) خراب شده است (دلالت تضمن)

شیوه نگارش کلمات:

باید در نظر داشته باشیم که شیوه نگارش کلمات هم می تواند معانی را تغییر داده و ما را به اشتباه وادارد. (خطای ذهنی)

لطفا به این مثال توجه کنید : **ما برای شرکت در جلسه ای ۲ روزه ، از قم آمدمیم .**
ما برای شرکت در جلسه ای، ۲ روزه از قم آمده ایم.

عدم رعایت دقیق علامت های سجاوندی و حرکات کلمات باعث پدید آمدن مغالطه نگارشی کلمات می شود . این خطا می تواند ناشی از دیکته کلمات هم باشد .

لطفا توجه کنید: فردا خویش را آن چنان که باید خواهیم ساخت.(خویش:خود)

فردا خیش را آن چنان که باید خواهیم ساخت.(خیش:گاواهن)

منجی ما در این گونه موارد ویراستاران هستند که با بررسی صحت علامت های سجاوندی و حرکت گذاری برخی از کلمات و اصطلاح غلط های املایی به داد ما می رسند.

تمرین (صفحه ۱۸ کتاب درسی)

با تغییر علائم سجاوندی، معانی مختلف جملات زیر را مشخص کنید:

* به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است.

به نظر، علی احمدی دانشجوی خوبی است.

به نظر علی، احمدی دانشجوی خوبی است.

به نظر علی احمدی، دانشجوی خوبی است (این نحو از قرائت می تواند در ادامه یک جمله دیگر معنا داشته باشد).

* یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه های نفت در شهر بوشهر برگزار می شود.

یک کنفرانس علمی درمورد حفاری چاه های نفت، در شهر بوشهر برگزار می شود.

یک کنفرانس علمی درمورد حفاری چاه های نفت در شهر بوشهر، برگزار می شود.

معنای کلمات زیر را بنویسید:

ارز: پول خارجی، بها

عرض: پهنا (در برابر طول). مدت زمان (همچنین «عرض» به معنای آبرو و «عرض» اصطلاحی فلسفی در مقابل جوهر هستند).

ارض: زمین، سرزمین

مُلک: کشور، پادشاهی

مَلک: به صورت «مَلِک» به معنای پادشاه و به صورت «مَلک» به معنای فرشته است.

ملک: دارایی، آنچه در تصرف شخص باشد.

ایهام در مرجع ضمیر:

گاهی جملات جواری نوشته می شوند که می توان از آن چند برداشت کرد.

برای مثال : رستم بر اسب نشست ، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد .

به راستی رستم دستی بر سر خود کشید یا اسب؟

بیشتر این موارد به دلیل استفاده از ضمائر است که مرجعشان معلوم نیست . استفاده از عبارات ۲ پهلو

می تواند باعث بروز خطای اندیشه شود. ابهام موجود در مثال بالا ناشی از مشخص نبودن مرجع ضمیر

است از این رو آن را مغالطه ابهام در مرجع ضمیر می نامیم .

تمرین (صفحه ۲۰ کتاب درسی)

دو پهلو بودن عبارت‌های زیر را توضیح دهید:

* فرمانروای ظالمی یکی از مبارزان را دستگیر کرد و با او شرط کرد در صورتی که به فلان شخصیت در ملاً عام دشنام دهد، او را آزاد خواهد کرد. مبارز در برابر مردم گفت: ای مردم! فرمانروا از من خواسته است که فلان شخصیت را لعنت کنم، پس لعنت خدا بر او باد!

* میل دارید با ما غذا بخورید؟ نه میل ندارم.

۱- لعنت خدا بر فرمانروای ظالم باد؛ ۲- لعنت خدا بر شخصیت مورد علاقه مردم باد.

۱- میل ندارم با شما غذا بخورم؛ ۲- میل به غذا خوردن ندارم.

سوالات درس ۲

۱) میان ۳ حیطه ذهن ، زبان و ارتباط وجود دارد .

ج)خارج

ب)دلالت لفظ بر معنا

الف) الفاظ

۲) وظیفه جلوگیری از خطای اندیشه و ذهن است .

ج)ریاضیات

ب)منطق

الف) فلسفه

۳) برای انتقال افکار به دیگران از استفاده می کنیم .

ج)دانسته های قبلی

ب)الفاظ

الف)منطق

۱۳) پهلو بودن یک عبارت می تواند چه مغالطه ای را پدید آورد؟

الف) ابهام در مرجع ضمیر ب) اشتراک لفظ ج) نگارشی

۱۴) وقتی منظور ما از کاربرد یک لفظ معنای اصلی ، معنای بیرونی و بخشی از معنای اصلی باشد ، به ترتیب از کدام دلالت ها استفاده کرده ایم ؟

الف) التزامی-مطابقی-تضمنی ب) مطابقی-التزامی-تضمنی

پ) مطابقی-تضمنی-التزامی د) التزامی-تضمنی-مطابقی

۱۵) در کدام عبارت مشترک لفظی وجود ندارد ؟

الف) آن ها از ما عکس گرفتند. ب) او سال ها با فریب مبارزه کرد

پ) عفو لازم نیست اعدامش کنید. د) چون از او گشتی همه چیز از تو گشت.

۱۶) نوع دلالت های لفظ (علی شیر است) ، (شیر درنده است) ، (شیر برای سلامتی مفید است) مشخص کنید.

الف) تضمنی-التزامی-مطابقی ب) التزامی-مطابقی-مطابقی

پ) التزامی-تضمنی-مطابقی د) تضمنی-مطابقی-التزامی

۱۷) به ترتیب بگویید : در عبارت های (انسان ۵ حرف دارد) ، (انسان برای زنده ماندن به غذا نیاز دارد) ، (داشتم به انسان فکر می کردم) ، انسان ناظر بر کدام مورد است؟

الف) زبان-خارج-ذهن ب) لفظ-واقع-مصدق

پ) لفظ-واقع-زبان د) زبان-خارج-مصدق

۱۸) به ترتیب بگویید : دلالت (سقف بر دیوار) ، (ماشین بر راننده) ، (خانه بر اتاق) چه نوع دلالت هایی هستند ؟

الف) التزام-التزام-تضمن ب) تضمن-لتزام-تضمن

پ)مطابقه-تضمن-التزام

د) مطابقه-التزام-التزام

۱۹) به لفظی که دارای معانی متعددی است می گویند ، مانند

الف)مشتک لفظی-معلم و مدرس

ب)الفاظ مترادف-املا و دیکته

پ)الفاظ مترادف-شیر و سیر

د)مشتک لفظی-تیر و تیر

۲۰) انسان از الفاظ برای استفاده می کند ، خطای در الفاظ و میتواند باعث خطا در اندیشیدن شود و در عبارت (علی شاعر است و شاعر دارای آگاهی است) ، مغالطه به کار رفته است.

الف)بیان ایده ها-عبارات-نگارشی کلمات

ب)بیان و انتقال افکار خود-معانی-اشتراک لفظ

پ)بیان ذهنیات-نگارشی کلمات-معانی

د)بیان ایده ها-عبارات-توسل به معنای ظاهری

۲۱)در عبارات (خانه کشی کردم) و (قبل از غذا دست های خود را بشویید) به ترتیب چه نوع دلالت هایی وجود دارد ؟

الف) التزام-تضمن

ب)تضمن-التزام

پ)تضمن-مطابقه

د) مطابقه-التزام

۲۲)مغالطه موجود در عبارات زیر را مشخص کنید .

(به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است) ، (بخشش لازم نیست اعدامش کنید)

الف)ابهام در مرجع ضمیر-شیوه نگارش کلمات

ب)دلالت مطابقی-شیوه نگارش کلمات

پ)شیوه نگارش کلمات-شیوه نگارش کلمات

د)شیوه نگارش کلمات-اشتراک لفظ